גמרא

דאי הוה ידע דמית מן לאלתר הוה גמר ויהיב גיטא מ"ש [א]מההוא דאמר להו אי לא אתינא מכאן עד תלתין יומין ליהוי גיטא אתא ופסקיה מעברא אמר להו חזו דאתאי חזו דאתאי ואמר שמואל [א]לא שמיה מתייא אמאי והא מינס אניס דלמא אונסא דמיגליא שאני ומעברא מיגלי אונסיה ולרב הונא מכדי אסמכתא היא [ב]ואסמכתא לא קניא שאני הכא [ג]דמיתפסן זכותן והיכא דמיתפסין לאו אסמכתא היא והתנן [ג]מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר אם אין אני נותן לו מכאן עד ל' יום תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן [ג]רבי יוסי אומר יתן ור' יהודה אומר לא יתן ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב [ד]אין הלכה כר' יוסי דאמר אסמכתא קניא שאני הכא דאמר לבטלן זכותיה [ה]והלכתא אסמכתא קניא והוא דלא אניס והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב:

מתני' [ו]נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהיא תרומה אע"פ שאינו תרומה שהן של בית המלך אע"פ שאינן של בית המלך בש"א בכל נודרין

חוץ

רש"י

דאי הוי ידע. בשעת התנאי דמיית בתוך הזמן לאלתר (א) גמר ויהיב גיטא מעכשיו הלכך הוי גט ולהכי גמר בלביה למיהוי גט אבל האי אי הוה ידע דאתניס לא הוה מבטל זכותיה ולא גמר ומקני: **ואמר להו שמואל לא שמיה מתייא.** אע"ג דאניס והא מינס אניס ולא ליהוי גיטא: **דלמא אונסא דמיגליא שאני.** ומעברא אונסא דמיגליא הוא דזימנין דלא משתכחא בהאי גיסא ומבעיא ליה לאסוקי אדעתיה (ודלמא אסיק אדעתיה) ואפי' הכי לא התנה משום הכי אי מיתניס בהאי זמן אמר גמר ומקני דליהוי גט אפילו עיכבו שום אונס אבל בעלמא אי איתניס פטור: **ולרב הונא.** דאמר בטלן זכותיה אמאי הא אסמכתא הוא דברים בעלמא וסמך על דעתו כסבור שהוא יכול לבא בזמנו להכי קאמר הכי ואסמכתא לא קניא: **שאני הכא.** להכי קני: **דאתפיס זכותיה לב"ד.** דכגבוי דמי ולא הוה אסמכתא: **מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו.** שהניח השטר שהיה לו לבעל חוב עליו ביד נאמן ואמר לו אם איני פורע החוב מכאן עד ל' יום תן לו שטרו למלוה ויחזור ויגבה בו כל מה שכתוב בו בתחילה: **ולא נתן.** ולא פרע: **רבי יוסי אומר יתן.** השליש השטר למלוה ואע"ג דאסמכתא היא דסבור היה לפרוע באותו הזמן קנה המלוה את השטר: **אין הלכה וכו'.** הא הכא אע"ג דאתפיס השטר ביד [השליש] הויא אסמכתא ולא קניא לטעמיה דרב: **שאני הכא דאמר ליבטלן זכותיה.** שלא יהא כהן ממש דזהו אמור מתן לו שטרו: **והלכתא אסמכתא קניא.** ואע"ג דלא מתפיס: **והוא דלא אניס.** כאונסא דמוכחא לאינשי כי האי דלעיל דפסקיה מעברא: **והוא דקנו מיניה.** שלא יחזור בו: **ובב"ד חשוב.** שיהא מומחה לרבים. וכל הני תלת מילי בעינן בה דאי הוה חד בלא אידך לא קני אלא כולהו ג' בעינן דלא אניס וקנין ובב"ד חשוב: **מתני' להרגין.** שהוא הורג על עסקי ממון שאם בא להורגו יכול לדור על זה שהוא של תרומה ויאמר נדר זה עלי אם אינו של תרומה אע"פ שאינו של תרומה כדי שלא יטלם לפי שיש חיוב מיתה לגו והנדר מותר והיינו נמי נדרי אונסין: **ולחרמין.** שהוא ליסטים בעלמא שאינו הורג: **ולמוכסים.** נוטל מכס המלך ורוצה ליטול פירותיו בע"כ: **אף על פי שאינן של תרומה.** יכול לידור שהן של תרומה כדי שלא יטלם ומתני' לא זו אף זו קתני: **בכל נודרים.** להם:

חוץ

ר"ן

דכיון דמחילה היא לית בה אסמכתא דמיד זוכה בה חבירו וכן במוסר ליד חבירו ואמר לו אם לא אעשה כך זכה במה שבידך קנה דליכא אסמכתא אלא כאומר אתן או אשלם וכיוצא בהן וכן דעת הרמב"ם ז"ל. ואין כן דעת רש"י ז"ל בפרק הזהב (ב"מ דף מח:) גבי הא דתניא התם הנותן עירבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי אמחול לך ערבוני והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים דברי ר' יוסי [רבי יוסי לטעמיה] דקסבר אסמכתא קניא רבי יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו ופירש רש"י ז"ל שם לא זה יכפול ולא זה ימחול משום דאסמכתא היא אלמא אפילו במחילה שייכא אסמכתא והא נמי דמי שפרע מקצת חובו דאיתיה לעיל בסמוך מוכח הכי דודאי ההוא תנאי מתורת מחילה הוא דאי לא נהי דס"ל לרבי יוסי דאסמכתא קניא היאך יגבה זה כל השטר והלא כבר נמחל מקצת שעבודו ושוב אינו חוזר וגובה אלא ודאי מתחילה כך התנה אם לא נתתי לך השאר מכאן ועד שלשים יום לא יהו המעות אלו פרעון אלא מתנה ואפ"ה רבי יהודה אומר לא יתן אלמא אסמכתא אפילו גבי מתנה ומחילה לא קניא אלא ה"פ שאני הכא דאמר ליבטלן זכותאי כלומר שהוא מודה שאם לא בא לאותו זמן שראיותיו בטלות כלומר שהם שקר: **והלכתא אסמכתא קניא והוא דלא אניס והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב.** והוא דלא אניס כלומר אפי' דומיא דחלה בנו שאינו אונס גמור דלאי אנוס גמור קאמר פשיטא אלא כי האי אונסא קאמר דהא מדמינן לה לעיל למתניתין דנדרים דכי היכי דאמר במתניתין דלדעתא דחלה בנו לא הדירו הכא נמי כי אתפיס זכותיה לא עלה על דעתו שיהיה בנו חולה ויאלא לריב: **והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב.** כלומר אלים לאפקועי ממונא כגון כי דינא דרב אמי ורב אסי[ה] ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל שהצריך סמוך ואם כדבריו היה לו לומר בב"ד מומחה. והקשו הראשונים ז"ל ב"ד חשוב למה לי דהא אמר בפרק איזהו נשך (ב"מ דף סו:) דכל היכא דאמר מעכשיו ליכא משום אסמכתא וקנין סודר ע"כ כמעכשיו הוא דאי מעכשיו לא קני בתר הכי נמי לא קני דהא הדר סודר למריה[ו] וה"ל כאומר לחברו משוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר ל' יום דלא קנה כל היכא דלא קיימא בחצרו אלא היכא דא"ל מעכשיו (כתובות פב.) וכיון דכל קנין על כרחין כמעכשיו הוא ומעכשיו סגי לבטולי אסמכתא ב"ד חשוב למה לי. תירץ ר"ת ז"ל דכי אמר דמעכשיו מבטל אסמכתא ה"מ כי ההיא דפרק איזהו נשך (ב"מ סה:) דמשכן לו בית משכן לו שדה שמסר לו שדהו אבל הכא שלא מסר ליד מי שהתנה עמו כלום צריך קנין וב"ד חשוב ולפיכך אמר הרב ז"ל שכן הדין בכולהו אסמכתות בעלמא דכל שאינו מוסר ליד חבירו אין מעכשיו מועיל בהן אלא קנין בב"ד חשוב. ואין כן דעת הגאון ז"ל שכתב דהאי פיסקא ליתיה אלא במתפיס זכותיה בלחוד וכתב הרב אלפסי ז"ל בפרק גט פשוט ולדבריו נראה שאין עסק לב"ד חשוב במתנאין שבין אדם לחבירו אלא הכא דוקא קאמר משום דהאי גברא לא מדעתיה בלבד אמר דאי לא אתי לבטלן זכותי' אלא ב"ד הוקיקוהו לכך ומש"ה דוקא כי קנו מיניה ב"ד חשוב מהני אע"ג דלא אמר מעכשיו דב"ד חשוב אלים לאפקועי ממונא. וכי תימא אפקועי ממונא דב"ד חשוב למה לי תיפוק לי דקנו מיניה וכל קנין מעכשיו הוא דאי השתא לא קני בתר הכי לא קני דהא הדר סודרא למריה וכדברי ר"ת ז"ל אין ודאי קושטא קאמר שמי שהקנה שדה לחבירו סתם וקנו מידו לאלתר קנה אבל כי אתני אם לא באתי לא משמע דליקני מעכשיו אלא לבתר ההוא יומא ונמצא שאינו קונה כלל אלא מש"ה סגי הכא בקנין סתמא משום דב"ד אלימי לאפקועי ממונא והוי כמעכשיו: **ונמצא עכשיו פסקן של דברים.** דכל היכא דאיכא מעכשיו לית ביה משום אסמכתא ובמתפיס זכותא אי קנו מיניה בב"ד מהני ומעכשיו למודיה נמי מהני ביה. ולא נ"ל כן דלאי משום אפקעותא דב"ד נגעו בה קנין למה ליה אלא הכא הכי קאמר והוא דקנו מיניה כלומר דלא תימא כיון דאמר לבטלן זכותיה כלומר שהוא מודה שאם לא בא לאותו זמן ראיותיו בטלות לא צריך קנין משום דהודאה בב"ד היא ולא בעיא קנין דליתא דאילו הודה כן בלא שום תנאי ה"נ אבל כיון שתלה באם אין כאן הודאה גמורה הלכך אפי' אמר מעכשיו לא מהני דאפי' תימא כיון דאיכא מעכשיו ליכא אסמכתא אפי' הכי במה יקנה הלה שיבטלו זכיותיו הלכך בעי קנין כי היכי דליקני חבריה ואין ה"נ דאי אמר מעכשיו וקנו מיניה לא בעינן ב"ד חשוב דבקנין קני חבריה ובמעכשיו ליכא למיחש לאסמכתא אלא דכיון דבב"ד עסקינן אשמועינן דינא אחרינא דכל היכא דהוי ב"ד חשוב לא צריך מעכשיו דאנן סהדי דלא מחייך בבי דינא וכמאן דאמר בפי' מעכשיו דמי דכיון דב"ד חשוב הוא מאי דאמר לבטלן כהודאה גמורה משוינן ליה. ונמצא לפירוש זה שאין אנו צריכים כאן להפקעת ממון ולא נשתנה דין זה משאר דיני אסמכתא והוא דבר נכון ועולה כהוגן כן נראה לי: **מתני' נודרים להרגין.** לליסטים ישראל שהורגים בני אדם: **לחרמין.** מחרימין ושוללין: **ולמוכסין.** להפטר מן המכס:

חוץ

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמד סעיף א:

לו ב מיי' פי"א מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן נה סעיף א [ופי' סא סעי' ה] וסימן רז סעי' ב:

לז ג מיי' שם הל' יג סמג שם טור ש"ע שם סימן נה סעיף א ופי' רז סעי' טו:

לח ד מיי' שם הל' ה סמג שם טור ש"ע ח"מ סימן נה סעיף א:

לט ה מיי' שם הלכה יג יד סמג שם טור ש"ע ח"מ שם [ופי' כ"א סעי' א] ופי' רז סעיף טו:

מ ו מיי' פ"ג מהל' שבועות הלכה א ופ"ד מהלכות נדרים הלכה א סמג לאוין רמב טור ש"ע י"ד סימן רלב סעיף יד:

תוספות

ולרב הונא אסמכתא היא. הוה מצי למימר דס"ל לרב הונא דאסמכתא קניא אלא ניחא ליה לייתי רב הונא אליבא דהלכתא דר"נ פסיק כוותיה כרבי יהודה: **דהא מתפיס זכותיה.** וכיון דהתפיס' כבר גמר וביטל ולא נהקמיתו בדבר שאינו מכוון: **שאני הכא דאמר ליבטלו זכותיה.** פי' מטעם הודאה כדפרישית לעיל: **והלכתא אסמכתא קניא וכו'.** לכאורה דאמר בלא מעכשיו דאילו אמר מעכשיו מועיל שפיר בלא קנין בב"ד חשוב כדמוכח פר' איזהו נשך (ב"מ דף סו.) ומיהו אומר ר"י דע"כ הכא מיירי דאמר מעכשיו מדאמר דקנו מיניה וסתם קנין בסודר וקנין סודר בלא מעכשיו אינו מועיל כלום כדאמר לקמן פרק השותפין (דף מח:) דהא הדר סודרא למרא פירוש כשחל הקנין אינו מועיל כלום כגון אם אמר לאחר ל' יום דע"כ אין הקנין עד לאחר ל' יום וכבר הדרא סודרא למריה וא"כ ע"כ מיירי הכא דאמר מעכשיו ואפ"ה קאמר דדוקא בב"ד חשוב קנו מיניה אבל בלא קנין בב"ד חשוב לא מועיל מעכשיו בלא אסמכתא והא דמשמע באיזהו נשך דמעכשיו מועיל בלא ב"ד חשוב י"ל דאסמכתא דהתם שאני לפי שהוא דרך מכר דמיירי שהלוהו על שדהו ואמר ליה אם אין אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי הוא שלי אור"ת שלכך נהגו לאסוף כל בני העיר בשעת שידוכין היינו כי היכי דליהוו ב"ד חשוב ולא יהא ערבון אסמכתא ואין נראה לר"י שהרי כמה פעמים אין שם אלא קרובים וגם אין מתקיים[ז] משום קיום תנאי לכ"ע דלענין ערבון של שידוכין נראה דהכי הוא דקני שפיר בלא מעכשיו וגם בלא קנין ב"ד חשוב דלפי שמתביישים ביותר מי שחוזר בו לא חשוב אסמכתא כלל דלאו גוזמא הוא מה שמתנה עמו בערבון אם יחזור בו דלדמי בושתו הוא ולא גוזמא[ח] כמו אם אוביר ולא איעביד אשלם במיטבא: **נודרים להרגין.** הורגים נפשות על עסקי ממון ולחרמים קילי טפי חו אף זו קתני: **שהם של תרומה.** וא"ת בשלמא הרגין וחרמים שגוזלין ממון ועתה כשאמר להם שהם של תרומה לא יגזלו אותם דאינם מתכוונים כ"א לגזול ולא לאיסורא כיון שאינה ראויה לאכילה לזרים אבל מוכסין מאי אהני לעולם ישאל המכס וי"ל שלא היו רגילים ליקח מכס זה ממוליכי תרומה לכהנים:

מסורת הש"ס

א) גיטין ל. לג. כתובות ב:, ב) ב"ב קסח. ב"מ קד., ג) שם ומוכר ג"כ ב"מ מח:, ד) ב"ק קיג., ה) [גיטין לו:], ו) [לקמן מח:], ז) נ"ל מקיים. תפ"ל, ח) נ"ל גוזמא. תפ"ל.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דאי הוה וכו' לאלתר הוי יהיב גיטא:

מוסף רש"י

ופסקיה מעברא. מעבר המים, שלא מצא את המעבורת (גיטין ל.) הנהר הפסיקו, שהיתה המעבורת מלד העיר ולא יכול לעבור (כתובות ב:). **חזו דאתאי.** שבאתי (שם). **לא שמיה מתיא.** דלא מטי עד הכא ואין טענת אונס בתנאי גיטין למימר אניסנא (גיטין ל.) ויהוי גיטא, ואם באתה תינשא לאחר וגם לכהונה נפסלת מהיום (כתובות ב:). **אסמכתא.** היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו דסבור שהוא יכול לנצח ופעמים שמנצחין אותו (סנהדרין כד:) המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים (רשב"ם ב"ב קסח.). **והלכתא אסמכתא קניא.** כלומר לא שנא אמר לבטלן ולא שנא אמר תנו, אי קנו מיניה בב"ד חשוב ולא אניס מהני, כדאוקימנא לעיל דאתפיס זכותיה בי דינא, הילכך אי הוי ב"ד חשוב והתפיס שטרותיו בידם וקנו מניה, אפילו אמר תנו לו השטר שיגבה כל החוב קנו ויחזירו השטר למלוה ויחזור ויגבה (ראב"ה בשמו). **מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו.** הפקידו ביד נאמן, לפי שדלא הלוה שיחזור ויכבענו כל החוב (ב"מ קיז:) המלוה והלוה מפרויהו ביד שליש שכרי טירח היה להם לכתוב סופר וסמכו על השליש (ב"ב שם) **ואמר לו.** לוה לשליש, **אם אין אני נותן לו.** את המותר מכאן עד יום פלוני, **תן לו שטרו.** ויחזור ויתבע הכל (ב"מ קיז:). **נודרין.** קונם כל פירות עלי אם אין תבואה זו של בית המלך, **להרגין.** רוצחים, **ולחרמין.** בעלי תגרה ומריבה וגוזלי ממון (ב"ק קיג.):

פירוש הרא"ש

דאי הוה ידע דמית לאלתר הוה יהיב גיטא. דעיקר נתינת הגט הוא להצילה מעיגון או שלא תזקק ליבם: **שאני מעברא דאונסא דשכיח הוא.** ועכבו נהר דמתניתין היינו שגדל הנהר ומפסקת שלגים ואי אפשר לעבור בו דלא שכיח: **מכדי אסמכתא הוא.** דאמר מילתא יתירה ולא אמר כן אלא להסמיכו על דבריו ובטוחה [נ"א ובטוח] היה שיוכל לקיים דבריו ולכך התנה אבל לא כיון להקנות מעולם ואסמכתא לא קניא כדמסקינן בפ' גט פשוט: **רבי יוסי אומר יתן.** דס"ל אסמכתא קניא ויגבה כל חובו מבני חרי אבל ממשעבדי לא שכבר נמחל שיעבוד אלו החוב ושטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו ואפי' אלו החוב שלא נפרע אינו גובה בשטר זה ממשעבדי דחיישינן שמא יגבה בו אלו האחר שנפרע כדאמר' בשטר חוב מוקדם דאפילו מוזמן שני לא גבי דילמא אתי למגבי מוזמן ראשון ומבני חרי גבי ביה דקני ליה במסירה א"נ גבי ממשעבדי כל החוב שכך התנה מתחלה שאם לא יתן לו לזמן פלוני שיהיו המעות שנתן לו מתנה וישאר השטר כבתחילה והאי פי' ניחא טפי דבקנין אותיות נמי בעיא כתיבה ומסירה: **ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר (רבה) [צ"ל רב] אין הלכה כר' יוסי.** ומסתמא לא פליג רב הונא אדרב רביה: **דאמר ליבטלן זכותיה.** מדלא אמר מטו אותה לשכנגדי אלא הזכיר ל' בטול כאילו הודה שהן פסולין ובטלין כחרס הנשבר אי נמי זה בא להוציא ממון בשטרותיו והתנה שיהיו בטלים אם לא יבא ולא יגבה בהם עוד ואסמכתא כי האי כי הוא מוחל על מה שיש לו ביד אחר קניא אבל אסמכת' דר"י היא להוציא לא קניא: **מתני' נודרים להרגין ולחרמין ולמוכסין.** הרגים הם ליסטים ההורגי' כדי ליקח הממון. חרמין הם גוזלין אבל אינם הורגים ולא זו אף זו קתני: **שהיא של תרומה.** אע"ג דקטלי וגזלי לא אכלי איסורא אי נמי אין נחשב בעיניהם כי בדמים מועטים יקנו הרבה תרומה: